

Inhoud

Woord vooraf Hugo Borst 7

DEEL I

- 1 De Schaatser 11
- 2 Pingjum 3 km 17
- 3 Voor de duvel niet bang 22
- 4 Door ruiten 25
- 5 Het ijs 33
- 6 De Terschellinger voorbij 40
- 7 Het ravijn in 44
- 8 'Niet verslaafd aan trainen' 47
- 9 Voor de wind 51
- 10 Benjamin van de kernploeg 54
- 11 Wedden? 64
- 12 Een anker op je nek 70
- 13 500 Duitse marken 75
- 14 In de boeien 80
- 15 Gemser versus Ykema 88
- 16 Leerjaar 95
- 17 Oogstjaar? 102
- 18 'Beter als onze wegen scheiden' 110
- 19 'Ik vind mezelf beter dan de rest' 119
- 20 'Een Fries' Mirakel' 131
- 21 Afscheid in stijl 136

DEEL II

- 22 Een Pingjummer in Amsterdam 141
- 23 'In fin mear as in bears' 147
- 24 Onderhandse kachel 159
- 25 Superstars 165
- 26 Failliet 175
- 27 Andere orde 185
- 28 Ondergedoken in een pretpark 190

DEEL III

- 29 Clean? 199
- 30 Schoon schip 206
- 31 Met de billen bloot 212
- 32 Voor de klas 216
- 33 In beweging 222
- 34 Thuis op de thuisbaan 230

Epiloog 235

Nawoord Jan Ykema 237

Woord vooraf

Aan de levensloop van Jan Ykema kun je aflezen wat voor soort schaatser hij was. Geen man die zo'n oersaaië tien kilometer doet, maar een echte sprinter. Vandaar dat zelfs ik, fervent schaatshater, Jan allang ken. Toen hij in 1988 olympisch zilver won leek hij mij al een buitengewoon boeiende kerel. Nooit gedacht dat ik deze stoere man ooit nog eens zou interviewen. Maar twintig jaar later zat ik tegenover Jan met zijn kop vol groeven. Voor het programma *Over vaders & zonen* wilde hij maar al te graag schoon schip maken.

Als vader van Jesper had hij er jarenlang met de pet naar ge-gooïd, maar nu hij was verlost van de coke en de speed was het tijd voor revanche. Ik beleefde twee indrukwekkende dagen in Friesland. Daar was ook Jans zoon verantwoordelijk voor. Hij was pas twaalf, maar uit zijn mond kwamen louter verstandige teksten. Met de wijsheid en contemplatie van een Tibetaanse monnik duidde Jesper het bizarre leven van zijn vader. Hij wees waar Jan onderweg was gevallen, maar benadrukte hoe knap hij het vond dat zijn vader uiteindelijk was opgestaan. Niet die olympische medaille sprak zoonlief tot de verbeelding, maar dat zijn vader afkickte van de geestverruimende middelen.

Jan beaamde het allemaal. Met een mengeling van schaamte, schuld en hoop legde hij uit waarom het allemaal toch zo was gelopen. Dat de leegte na de zilveren race van 1988 alleen maar op te vullen was met de roes die coke en speed gaf. De

verslaving resulteerde in een onrustig, leugenachtig bestaan. Behendig leidde hij naasten om de tuin, maar uiteindelijk kwam dus alles uit. Op dat moment was hij zo arm als een luis.

Jan Ykema's biografie leest als de TGV op weg naar Parijs. Als je begint te lezen in Amsterdam heb je dit boek in Brussel op zeker uit. Ik twijfel er niet aan dat de lezer Jan onderweg een klootzak zal vinden, maar de sympathie wint het uiteindelijk toch. En tot slot is er bewondering, omdat Jan al klunende overwon. Hij heeft zijn plek in de samenleving hervonden en daar heb ik diep respect voor.

Wat mij bijblijft is het bezoek dat ik met Jan aan het verpleeghuis bracht. Zoals ik hem daar in de weer zag met zijn ten doede opgeschreven vader. Jan, die altijd alles in de vijfde versnelling pleegt te doen, coacht zijn vader met engelengeduld. Aan Jans hand zet de oude Ykema voorzichtig stapjes. Als hij hem loslaat, hoor ik Jan zijn vader prijzen omdat hij weer zelfstandig loopt. Ik vond het diep ontroerend. Mooi ook dat Jan de kwaliteit van zijn vaders bestaan verbetert dankzij het gebruik van drugs. Met cannabis als medicijn verlengt Jan Ykema seniors leven. Zelf neemt hij ook een trekje. Maar de harddrugs heeft hij afgezworen. Voorgoed.

Hugo Borst

DEEL I

De Schaatser

Een donderdagavond in januari 1985. Mijn broertje Marten, vijf, en ik, zeven, logeren bij beppe (Fries voor oma) in Heerenveen. Na een douche zitten wij friskewassen en met natte haren naar *Sesamstraat* te kijken. Beppes gaskachel tikt gehaast, iedere keer als de ontelbare vlammetjes hun blauwe kopjes flakkerend omhoogsteken. De Friese staartklok tikt een stuk regelmatig. Samen maken ze een nogal nerveus geluid. Dat vind ik tenminste, maar Marten schijnt er niets van te merken. Hij kijkt ingespannen naar de capriolen van Selma Duim en Supergrover. Ik schuif onrustig heen en weer op de kussens van beppes bank.

De Schaatser is er nog steeds niet. Volgens beppe had hij er om zes uur moeten zijn, maar het is onderhand halfzeven.

Vanaf het moment dat mijn vader me vertelde dat er een schaatser bij beppe in huis zou komen, kan ik aan niets anders denken. Een echte Schaatser. Zo een in een schaatspak met kapje. Eentje die na de training nonchalant in zijn sportschoenen stapt zonder de veters te strikken om vervolgens met schaatsen in de ene en slijpblok in de andere hand richting auto te lopen. Zo'n schaatser zal ik voor mezelf krijgen. Ik zal hem vragen kunnen stellen en misschien mag ik met hem op de foto. Hij zal me meenemen naar wedstrijden en iedereen zal jaloers zijn als ik na afloop met hem het ijsstadion verlaat om bij hem in de auto te stappen. En dat alleen wij (ja, er zal sprake zijn van een wij) dan weten waarheen.

Er is geen grotere schaatsfan dan ik. Ik ken alle belangrijke schaatsers en hun toptijden uit mijn hoofd en bij natuurijs moet mijn moeder me van het ijs roepen als het allang donker is. 's Avonds slijp ik dan mijn plasticen noren op het oude houten slijpbankje van mijn vader. Ik slijp mijn schaatsen tijdens een vorstperiode iedere dag, met als gevolg dat er van de ijzers niet veel meer over is. Maar ja, ik wil schaatser worden en schaatsers slijpen nu eenmaal vaak hun schaatsen. Als peuters imiteerden mijn broertje en ik Hilbert van der Duim en Frits Schalijs in de woonkamer. We hadden pantoffels met een zool van soepel, zwart plastic. Ze wilden prima glijden over de vloerbedekking en met één hand op de rug trokken we fanatiek onze rondjes om de salontafel. Ik was Van der Duim en mijn broertje de altijd als tweede eindigende Schalijs.

De Schaatser die beppes kostganger wordt heet Jan Ykema. Ik ken alleen nog maar zijn naam, want hij is nog niet lang lid van de kernploeg van de KNSB. Wel weet ik dat hij sprinter is en een grote bos bruine krullen heeft. In de krant stond dat hij een grote mond heeft en 'Pietje Bell' en 'enfant terrible' wordt genoemd, maar ik weet niet wat dat betekent. Belangrijker is dat hij schaatser is. En dat ik straks over hem kan vertellen in de klas, al weet ik dat mijn klasgenootjes nauwelijks geïnteresseerd zijn in schaatsen. We wonen immers in Nunspeet op de Veluwe en niet in Friesland.

Ik wil ook in Friesland wonen, het land van de schaatsers, van de stoere mannen die met ijs in hun baard over de sloten glijden. Het land van Thialf, de bekendste ijsbaan van de wereld. In een poging om toch Fries te worden draag ik soms een oud voetbalshirt van SC Heerenveen, dat van mijn pake (Fries voor opa) is geweest. Maar eigenlijk voel ik me in dat shirt maar belachelijk. Ik weet ook wel dat een trui met de Friese vlag van mij geen Fries maakt. Ik ben maar een halve Fries omdat mijn moeder Rotterdamse is. Nee, die Jan Ykema heeft het dan beter voor elkaar: Fries én Schaatser.

Ik krijg Ykema deze avond niet te zien. Om acht uur moet

ik naar bed. Ik vecht tegen mijn tranen als beppe haar bekende nachtgebedje opzegt.

De volgende morgen ben ik vroeg op. Beppe's tochtige houten huis is ijskoud. Mijn broertje slaapt nog. Op blote voeten sluip ik de steile, met linoleum bedekte trap af. Het voelt als ijs onder mijn voeten, maar gelukkig liggen er onder aan de trap, in de lange L-vormige gang, wat losse tapijten. Alsof ik van de ene ijsschots naar een andere spring, spring ik van tapijt naar tapijt. Bij de logeerkamer waar De Schaatser toch inmiddels zou moeten liggen, leg ik mijn oor tegen de deur. Maar ik hoor niets. Turend door het sleutelgat kan ik alleen het bureau zien met daarboven een ingelijste foto van mijn overleden pake.

Stil wachten heeft geen zin. Misschien helpt het als ik wat meer geluid maak. Ik sluip de steile trap weer op om vervolgens luid stampend weer af te dalen. Beneden gekomen banjer ik over de krakende vloer van de gang, langs de deur van De Schaatser... Luisteren... Weer niets. Dan maar wachten in de woonkamer.

De staartklok in de woonkamer geeft halfzes aan. Op tafel staat het porseleinen snoepotje met drop. Er zitten altijd de meest uiteenlopende dropsoorten in die, vreemd genoeg, allemaal hetzelfde smaken. Na verloop van tijd nemen ze blijkbaar elkaars geur en smaak aan. Hetzelfde geldt trouwens voor de koekjes van beppe. Ze smaken naar speculaas. Ook de niet-speculaasjes.

De tijd probeer ik te doden door te kijken naar Sky Channel: *Transformers*, *Inspector Gadget* en *The DJ Kat Show*. Mijn broertje, inmiddels ook wakker, vergezelt mij even later op de grond, voor de gaskachel. Zo blijven we een tijdje zitten. Boven mij, op de schoorsteenmantel, zie ik een Ansichtkaart, leunend tegen een oude pendule. Ik moet me tot het uiterste uitrekken om erbij te kunnen. Het is een luchtfoto van een ijsbaan. In de linkerbovenhoek staat enkel 'Inzell'. De achterkant is beschreven met blauwe inkt:

'Alles goed hier. Trainen gaat goed.

Groeten Jan'

Jan. Dat is dus De Schaatser op wie ik sinds gisteravond zit te wachten en die zich maar niet vertoont.

Gestommel. Daar zul je beppe hebben. Ze is vroeg op en vrijdagochtend heeft ze haar vaste zwemuurtje. Maar als de deur plotseling openzwaait, verstijf ik.

'Hoi!' klinkt het gehaast. 'Ik ben Jan!'

Dat weet ik ook wel. Mijn hand doet pijn als hij hem drukt. Ik mompel mijn naam, half wegduikend achter de rug van mijn broertje, die een stuk minder onder de indruk lijkt.

Uitvoerig neem ik De Schaatser in me op. Dit is dus Jan Ykema. Hij ziet er met zijn grote bos krullen en trainingsjasje indrukwekkend uit. Hij draagt een donkerblauwe trainingsbroek met ritsen over de gehele lengte van de beenstukken. Eronder draagt hij een paar Pumasportschoenen. De veters zijn niet gestrikt. Zie je wel.

Ykema gooit zijn schaatsen nonchalant op een stoel. 'Wat zijn jullie vroeg op!' roept hij ons toe. Ik weet dat ik iets terug hoor te zeggen, maar het blijft stil.

'Wie van jullie is de grote schaatsfan?'

Nu moet ik iets zeggen. Maar meer dan een vrijwel onverstaanbaar 'ik' breng ik niet uit. Ykema kijkt me aan. Ik probeer zijn blik te ontwijken.

'Schaats je zelf ook?'

Ik knik. Waarom praat ik nu niet gewoon terug? Op school heb ik altijd het hoogste woord, maar nu het erop aankomt, zit ik een beetje stom te mompelen.

'Als je wilt, mag je wel met me mee naar de training,' roept Ykema. 'Ik ga zo weg!'

Marten lijkt het allemaal niet op te merken. Ingespannen kijkt hij naar *Inspector Gadget*. 'Wil jij ook mee?' vraagt Ykema hem. Marten schudt zijn hoofd. Onbegrijpelijk.

Vijf minuten later stapt Ykema in zijn gifgroene Volkswagen Golf. Eenmaal achter het stuur leunt hij over de bijrijder-

stoel om het slot van mijn deur te ontgrendelen. Met de handpalm omhoog gericht en met zijn wijs- en middelvinger aan weerszijden van het zwarte knopje tilt hij het op. Ik be- loof mijzelf het later precies zo te doen.

Op weg naar Thialf. Ykema rijdt stevig door. Zijn ogen flit- sen heen en weer over de weg en hij zit rechtop, zelfs iets voorover, dicht bij het stuur. Schakelen doet hij razendsnel. Als we de Burgemeester Falkenaweg op draaien, tast Ykema met zijn rechterhand naast zijn stoel.

‘Wil jij even proberen om mijn pakje sigaretten voor me te pakken? Jouw handen zijn een stuk kleiner.’

Sigaretten. Ik geloof mijn oren niet. Het pakje Marlboro’s heb ik snel te pakken. Even later zie ik vanuit mijn ooghoe- ken hoe Ykema een sigaret uit het pakje trekt. Zijn vingers trillen als hij hem naar zijn mond brengt. Met een aansteker die hij ook van de vloer moet rapen, steekt hij hem aan en hij inhaleert diep. Gehaast draait Ykema zijn raampje open en blaast de rook door de kier naar buiten. Ik vraag me af of hij het raampje ook open had gedaan als hij alleen was geweest.

Daar is Thialf. We rijden helemaal tot aan de ingang. Tot mijn spijt staat er geen rij wachtende mensen bij de kassa. Ik had me verheugd op de jaloerse blikken van mensen die zelf ook niets liever wilden dan verkeren in de nabijheid van een echte Schaatser.

Eenmaal in de ontvangsthal van het ijsstadion loopt Yke- ma in de richting van een groepje jongemannen in grijsblau- we trainingspakken. Mijn hart slaat over als ik Hilbert van der Duim herken. Hilbert. Ik vind het vreemd om me aan hem voor te stellen, ik heb het gevoel dat hij me toch moet kennen; ik ken hem immers al zo goed. Ykema introduceert me ook bij de anderen: Frits Schalijs, Yep Kramer, Geert Kui- per, Hein Vergeer.

De tribunes van de ijsbaan zijn winderig. Het is onmogelij- k om hier warm te blijven en toch voel ik geen kou. Inge- spannen tuur ik naar de stoere kerels die op aanwijzing van trainer Henk Gemser hun training afwerken. Naast me staan